

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 02304

KHVEL MAKHN TEY

Mark Schweid

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מֵאֲדָק שׁוֹנֵי יֵד

בְּזוּעַל מֵאֲבֵן טִי

פּאַרלאַג "וועססענד"

באַסטאָן

1927

Copyright 1927
By Mark Schweid

אויבן זאמלט זיך דער ווילדער טייך און פאלט
אין גרינע בענדער פון צוגאסן גלאז,
אונטן עפנט זיך דער הימל און צושפאלט
יעדע כוואליע אויף קרישמאל און גראז.

ווי שמאראגדן-צווייגן פון א בויס וואס שרייט
איינגעפלאכטן אין די צעפ פון שוים,
פאלט די וואסער-וועלט פון בלאען רוים
און ברומט דעם אַנזאג אויף א וויסער צייט.

מיין שטאַלץ טראַגט אַ מעשענע קאַסקע
און רייט אויף אַ זילבערן פּערד,
מיין הימל איז היינט אויף דער ערד,
מיין פרייד טראַגט אַ זיידענע מאַסקע.

היינט בין איך פון יענע וואָס וואַגלען,
פאַרמשכנט מיין שטאַלץ און מיין פרייד,
דאָס שאַרפּשטאַל אַריין אין דער שייד
און אַפען די זעק און די לאַגלען.

א רעדל קינדער האָבן היינט בייטאָג
געבראכט צו קבורה די לבנה,
און מיט די פנימ'לאך צו גאָט, פארלאנגט
די אָפגענומענע מתנה.

דאָס שפילצייג האָט פאראיינזאמט מיטגעוויינט:
די לאַפעטקע, די ליאלקע און דאָס ליים.
צובראָכן און אַנטוישט אין מיטן טאָג,
זיינען מיר אַוועק צו גאָט אַהיים.

שעה'ן דערהויבן פון שווייגן
באשוינען פארשוויגענע רייד:
קעמלען באלאדן מיט פייגן
דערמאנען פארגענגליכע פרייד.

שעה'ן דערנידערט פון שווייגן —
א הייליגער קוואל שליסט זיך צו:
שניי אַנגעלאדענע צווייגן
דערמאנען אַן אייביגער רו.

טאמע, קויף א טעלעסקאָפּ.—
קינד, גלאַז קען דיך נישט דערהויבן.
גלויב בלויז קינד דיין נאָקעט אויג,
בוי נישט אויף קיין גלאַז דיין גלויבן.

טאמע, כ'וויל די שטערן זען.—
קינד, כ'האַב אויך באַגערט די שטערן.
און די טרייסט פאַר מיין אַנטווישונג
איז מיר איצט דיין ניי באַגערן.

היינט אין דער פרי איז געקומען צו רייטן
דאס גאלדענע גראז אויף דער ערד,
און איך האב מיין ליכטיקן גורל פון ווייטן
דערזען און דערהערט.

ס'שוועבן מיר פריידן ווי פייגל אנמקעגן
מיט אַנזאג אויף זוניגע טעג.
ס'נידערט אַ מילדער, אַ טויאיגער רעגן
און פרוכפערט מיין וועג.

פויסטן האמערן אין מויערן,
אינ'ם שלאָס איז אַלץ נאָך שטיל.
קולות עגבערן די מויערן,
ווילן אַנט נישט וואָס ער וויל.

טויזנט יאָר די זון באַהאַלטן,
נייע מאַכט וואַכט אויף און ברומט.
עפנט, פינסטערע געשטאַלטן,
ליכט פון קאַלמע זונען קומט.

א פינסמערע האנט האט אים
מיט שמאל פארנייט די אויגן:
א גראשן האב איך אים דערלאנגט
און ווייטער געצויגן.

מיין אויער דארף טויב זיין, שמוס מיין מויל
צו קענען זיין צער אייך מאַלן;
ווער עם איז אים שולדיק מער,
דער זאל באַצאָלן.

דער זיידע האָט דאָס קינד געהאלטן,
און מיט בראַך פון טיפּסטער פיין
קוקט ער אינ'ם קינד זיך איין:
ווי דעם קינד און וויסט דעם אלטן.

ס'איז ביידן איבעריק דאָס לעבן,
הילף אַנטרונען אָהן אַ שפור, —
ער אַ גנב, זי אַ הור:
טויט וועט אַלעמען פאַרגעבן.

א גרויסע מילכ האָט אין דער נאָכט
ארום מיין ליכט געפלאַטערט,
פון לעבן און פון ליכט פארמאָטערט
האָט זי זיך פאר גאָט געבראַכט.

א מילכ מיט וויינענדיגע הענט
בין איך אין הונדערט נויטן,
איך שטאַרב טעגליך טויזנט טויטן
און ווער זיבן מאָל א טאָג פאַרברענט.

העכער אויף די ווייסע מרעפ
שמייגן קינדער'ס ערשמע מרימ.
פעסט די פויסטלאך, הויך די קעפ,
רייסן זיי די גרויסע מימ.

נענטער צום פארפירנעם מראָן
שמייגט די ריינע קליינע וועלט:
ס'קומט די ווייסע מחנה אָן
און די נאַכט ווערט ווייס פארשמעלט.

ער אין שווארצן שלוסראָק
מיט געשמרייפטע הויזן,
זי אין פאלשע פוקסן,
ליווענטענע רויזן.

ביידע — טעמפע צירונג
פון דער שיינער וועלט:
היינט אין גאט'ס געבורטסטאָג
האָט זיך אלץ פארשטעלט.

טרעט איצט שמילער אויף די מעפיכער די ווייכע,
ס'האט דער שווארצער מלאך דאָ געפאָכעט רוים,
עמיין האט אין לעצטער אַנגסט באַגערט דעם טויט,
זיצן מיר דערפאַר פאַרשטיינערטע און בלייכע.

אויפ'ן פענסטער די נשמה אין גלאַז וואַסער,
און דער שפיגל מיט'ן פנים צו דער וואַנט,
ווען עס גלעט דעם רוים די אומגעזענע האַנט,
ווערן מיר אין אַנגסט פאַרשטיינערטער און בלאַסער.

ליכטיגע האפנונגען קומען ווי שוואַנען,
צייכענען ווייסע עלאַסטישע פרייד.
ווען וועלן גרינען די ליימינע לאַנען,
ווען וועל איך וויסן מיין קלאַרן באַשייד?

לויטער און לויטערער קומען די פריידן,
בראַנזענע וואַלקענס צוגייען אויף ליכט.
כ'וועל זיך מיט אַלעם פאַרגאַנגענעם שיידן,
בלוט פון דער מאַרגענוון טריפט מיין געדיכט.

די פיין פון די וועלטן
איז געפעלדיג געל:
ווער וועט מיר פארגעלטן
פאר טראגן מיין זעל.

איך פראוו צו פארוועבן,
וואס גאט אליין רייסט:
די לאסט פון מיין לעבן,
מיין גלויביגן גייסט.

א לאנגער טיגער-מאנאל מיט א גרינעם קנאָפּ
האַט צוגעדעקט איר מעלאַדראַמעדיגע פּרוכט.
דער אייגענער, וואָס האָט ביינאַכט געקושט איר קאַפּ,
האַט שטיל דעם אויפגאַנג אין איר צאַרטן בויך געפּלוקט.

די יוגנט פון דער וועלט לעבט איבער שווערע פיין,
זי גלויבט נישט, אַז איר פּלאַנץ וועט שאַפּן טיפּע פּרייד.
ווי אַ מיראַזש בלויז וועט די פּרייד פון מאַרגן זיין,
דערפאַר בלויז אומרו, איבערגאַנג און לויזע רייד.

היינט פארמאג האט אַנגעהויבן בליען
יעדער קוסט אין פראַנט פון אונזער הויז.
איידער ס'פלימ מיין ליעד פון הארץ אַרויס,
ווייס איך, ס'וועט צו דיר שוין נישט דערפליען.

און ווי לאַנג איך זאָל מיין ליעד נישט שליפן,
וויפיעל זאָלסט נישט זען די וועלט וואָס בליהט,
ווייס איך, אַז די פיין וואָס שמידט מיין ליעד,
וועסטו שטענדיג מאַרגן ערשט באַגרייפן.

אייז און צוואַנציק

די אויבערפלאך פון מיינע טיפע לידער,
קען דורך ווי דער שפיגל פון א טייכל נארן.
דאך דיין ליד טראגט ווייסע פרייד; זאל דורך נישט ארן,
ווען דו ווערסט אמאל ביי מיינע ברעגן מידער.

דורך דער אויבערפלאך דערגרייך איך מיינע טיפן.
זעט דיר אויס מיין ווייטער ברעג, א צו געהיימער,
ווייס, דארט וואקסט מיין גראז פון פרייד און מיינע
טרויער בויער.
גלויב און שמייכל, וועל איך דורך אריבערשיפן.

איך האָב ליב דאָס ליכט פון הייליגע וויטראַזשן,
ס'ווייט מיט היימליכקייט פון דעם וואָס איז געווען.
אַבער דאָס וואָס קומט ערשט — צוקונפט, קען איך זען
בלויז ווי נעפעליגע, גאָלדיגע מיראַזשן.

הער איך גלאַקן פון אַ ווייטן אַנזאַג קלינגן,
מישען זיי זיך אויס מיט קלאַנגען פון אַמאַל.
אויסטערלישע ווינטן טרייבן מיך פון טאַל.
ווינט פון לעצטער רן, נאָר דו וועסט מיך באַצווינגען.

די קינדער האָבן שווער פארמשפּט זייער לערער.
ער לאַזט אראָפּ דעם אַלטן קאַפּ, קען גאַרנישט זאָגן,
און מוז מיט שטומער פרייד זיין משפּט טראַגן,
ווייל גאַט אַליין וואַלט זיכער אים פארמשפּט שווערער.

און ס'הויבט זיך אָן זיין שטומע פרייד אין האַרץ פאַר-
ברייטן,
די וועלט וועט זיך נישט אייביג וואַלגערן ביי שוועלן,
ס'וועט פרייד און שיינקייט נאָך פון יעדנ'ס האַרצן קוועלן,
די קינדער וועלן נאָך גערעכטיקייט פאַרשפּרייטן.

געהאט זיין גורל אין איר האנט
און מער פון אים געליטן.
די ליבע האט געריטן
אויף איר אַרים האַרץ געשפּאַנט.

פאַרביי אַ גאַלדן יאָר און צוויי,
פאַר אים אַ שלעכטער סימן.
זיין גורל וועט באַשטימען
איר לעבענ'ס ערשטער שניי.

סינף און צוואנציק

אונזער לעבן וואָיעט אין די הינטערגאַסן,
רויך און אַרימקייט פאַרביטערן די לופט,
זעלמן ווער ס'דערהערט די ריינע שמים וואָס רופט
צו ליכטיג איינצל-לעבן דורך די מאַסן.

דורך די אַלטע ווערטער נייע ווינטן וועען,
נאַכט צוריינט, די זון גייט אויף אין מאָרגענגלי,
דורך געזאַנג, דורך טיפן גלויבן און דורך מי
בויען מיר די ברייטע, ליכטיגע שאַסעען.

עם שמעקט מיט פרישער ליוונט אין מיין שטוב,
דער ריח פייניגט, וויל וואָס דערמאָנען:
מיר דוכט זיך — פרישע ערד, אַ קאַלטן קוב,
כ'ווייס, איך שמעק תכריכים אין אַ גרוב.

אין ליוונט אַבער איז אויך פרייד פאַראַנען,
וואָס רופט צו ברויט מיט וואַסער, פרייע לאַנען.
עס ברענט דאָס וואַנדער-האַרץ און רופט פאַרלעש,
און איך באַנוגן זיך מיט קלאַרער וועש.

האַסט אַנגעמאַן די קרוין, דו פינסטערער קאַלמיק,
מיין האַרץ האַט אויף אַ ווייל זיך אָפגעשטעלט.
מאַכסט פינסטער אויף אַ טייל פון אונזער וועלט
און טרייבסט די נייע צייט יאַרהונדערטן צוריק.

גיסט נייע מאַכט דעם סצעפּטער און דער אַלטער קרוין:
דאַס פּאַלק איז אַלץ נאָך גלויביג ווי אַ קינד,
דיין גנאָד און גוטסקייט וועט זיי האַלטן בלינד,
דערפאַר זאַל אונטערגאנג אין אויפגאנג זיין דיין לויין.

דער פויגל אויף איר אטלעסענעם הוט
האָט טרויריג און מיט בענקשאַפט זיך פאַרגאַפּט,
זיין לעבן האָט אַזויפיל פרייד פאַרשאַפּט,
אַז טויט כאַטש איז אים אַנצוקוקן גוט.

ער בענקט נאָך וואָלד. כאַטש טויטערהייט דאַרט זיין,
די פרוי גלאַצט נאַריש, ווי אַ ליים-געשטאַלט,
זי ווייסט נישט אַז זי טראַגט אַ טויטן וואָלד,
אַז ס'זיצט איר אויפן קאַפּ אַזויפיל פיין.

פון לויטערקייט פון ליכט,
וואס רינט אין שטילע צווייגן,
גייט אויף מיין קליין געדיכט
פון רו אין מארטער-שווייגן.

די רו טריפט שארפן סם
אויף רוימע לעבענס-קווייטן,
גייט, ווי דער טייך צום ים,
צו אונטערטעניגקייטן.

דיין זילבערקאָפּ איז ווי די חורבה פון אַ ריז:
בלויז פייכטער טרויער פון אַ מעווע איז נאָך דאָ.
ווער ווייסט צו ביזט געווען אַ פאראדיז,
צו בלויז אַ פּרעכע קראַנקענדיגע קראַ.

ווען ס'ווערט אין לעבן שפּעט, מאכט מער נישט אויס
אַ וואַסער פּויגל ביזט אַמאָל געווען —
דיין וועלט ווערט קליין, איין זין בלויז לייכט נאָך גרויס:
צו האַסטו אונז און אונזער צייט דערזען.

דער רייכער סאמעט פונ'ם טייך אין וואלד
איז ווי א קישן פאר מיין זעל אין פיין,
און יעדע אויסטערלישע טרוים-געשטאלט
איז ווי פארגאנגענהייט, וואס דארף ערשט זיין.

עס ווערן וואלד- און וואסער-גייסטער נאנט,
ווען נאנטע ברידער-מענטשן ווערן ווייט,
די אלטע קינדער-זעל וואכט אויף און מאנט
בלויז שיינקייט און פארשפילונג אן באטייט.

איך האָב אויסגעפּוצט דאָס פענסטער,
מאָרגן קומט די שיינע וועלט.
היינט איז יעדער דיכטער אַרעם,
מאָרגן קריגט ער רום און געלט.

איך האָב אויסגעקערט די שטייגן,
מאָרגן קומט דאָס פּאַלק צו גיין.
כ'וועל מאַכן טיי, דאָס פּאַלק וועט ליינען,
און ס'גאנצע פּאַלק וועט מיך פארשטיין.

מיר שטייען אלע דריי ביים ראנד,
וואו אונטן ליגט דאָס שפעטע לאַנד —
אין שרעק פאר צייט איז אונזער שאַנד.

דריי שטערן קומען אָן אין האַלבער נאַכט,
דאָס ליכט האָט אונז צו שאַנד געמאַכט.
האַסטו דער ערשטער אויפגעוואַכט?

דאָס ליכט פון שטערן גייט אין קרייז,
און לעבן איז בלויז שטרעק און שפרייז —
ווער דאַרף פאַר פליכט פון ליכט באווייז?

דריי אינגלאך גייען ווילד אין גאס,
אן צוים און צינגל — רויע רייד און שפאס.
צוויי וויקינגער, א כהן אין דער מיט —
די מאַרגנוועלט קומט אָן, ווי כ'בין א איד.

דער ירדן פליסט אין אייזלאַנד, אין מיין פרייד,
דאָס בלוט פון יוגנט פילט דאָס און פאַרשטייט.
ס'ווערט רעטזעלדיג אין קלויסטער און אין שול,
די וועלט ווערט ביסלאכווייז מיט אידן פול.

דער יונגער פורמאן האָט געזאָגט: ביינאכט וועט שנייען.
עס האָט געשנייט. — און ס'וועט אַ זאָווערוכע ווייען.
עס האָט געווייט. — די בראַך איז קלאַר און מיר פאַרשטייען.

דער שליאך איז ווייס, ס'ווערט שווער דער וועג, האַלב-
טויט די רעדער.

די וועלט פון גראַז און זייד איז ווייט, נאַנט: שמאַל
און לעדער.

אין מיטן ליד צו גאָט פאַרצווייפלען האַנט און פּעדער.

נאָר ליכטיגער פון פּרישן שניי איז יונגער גלויבן.

עס ווערט דער טאל דיר ליבער, ווען דיין וועג איז אויבן.
בלויז שווייג אַ ווייל און גלויב, און אַליץ אין דיר וועט
לויבן.

געקומען צו רייטן א מויז אויף א קאץ
מיט שווערט און מיט שטאלענע שפארן.
א קינד האט געפויקט אין א מעשענער טאץ,
די זון איז צובראכן געווארן.

דער פרילינג זאגט אייביג וואס מארגן וועט זיין,
און שטאל איז פארהאמערטער חלום.
פון ליכטיגן גלויבן און נעכטיגער פיין
גייט אויף די ראפסאדיע פון שלום.

די נארציסן האָבן אויפגעוועקט די פּיאַלקן:
דריטע וואָך אין מערץ! — בין איך אויך אויפגעשטאנען.
גרינג דאָס לעבן, גרין דער דיל, לאַזור דער באַלקן —
אַהאַ, קינדער, כ'האַב געוואוסט ס'איז פרייד פאַראַנען.

שלימענס אויפ'ן בוידעם, לאַמטי-ידעל-דידעל,
פון די בלאַטע-ווינקלען לאַבן קלאַרע גראַזן.
די נארציסן זינגן, פּיאַלקן שפּילן פּידעל,
קינדער ווערן אינגער, בערן ווערן האַזן.

אויף מאַרגן, טאטע, פייף איך,
די וועלט קומט סיי ווי סיי,
דיין טיפן צער באַגרייף איך,
דאָך וועט דיין צער פאַרביי.

לאז וועלקן דיינע זאַרגן,
וועט אויפגיין טיפע פרייד.
מיין היינט איז נעכטענ'ס מאַרגן
אַנטקעגן אַלע רייד.

די לינדענאלע איז נישט גרויס,
כ'שפאציר זי אין איין געדאנק.
דער פרילינג זיצט אונטער א באנק
און קוקט אויף פארליכטשאפט ארויס.

ס'איז טונקעל אין דעמבען-שפאציר,
און כ'ווארט אויף דיר לענגער פון לאנג.
די רויו, וואס איך האלט גרייט פאר דיר
טראכט שמיל: עס. עס. ער. קוואמינטאנג.

אין טרויער זיצט דאס קעצל מיט'ן קינד
פארהאנגן מיט'ן טישטוך הינטערן טיש,
זיי הערן ווי די זון שמראפט אויס דעם ווינט,
זיי זעען ס'ליכט פון פריידאונלייד-געמיש.

די וועלט אין דרויסן הינטערן טיש איז גרויס,
די מענטשן טראגן טרויעריגע שייך —
זיי גוט און פארש נישט אין מוין נידריג הויז,
ווייל מוין איז קאץ און טרויער, ס'קינד בין איך.

די אלטע ווערבע האָט זיך איינגעבויגן
און ביז אריינגעקוקט צו מיר אין שיפל,
געפאַרשט דאָס נייע ליכט אין מינע אויגן
און חוּזק'דיק געפרעגט: העי, יונג, פאַר וויפל?

איך האָב געקוקט אַריבער אירע צווייגן
צום דעמב, וואָס שיצט זיין שאַטן פון אַ רעגן,
געענטפערט מיט אַ שטאַלץ פאַרעכטלאך שווייגן,
און אפגעשטופט מיין שיפל פון די ברעגן.

ווען דער קייסר פארט פארביי
אויף דער מאי-פארטאדע,
איז מיר פריילאך סיי ווי סיי,
כ'קיי מיר שאקאלאדע.

נאָר דעם קוילן-גרעכער'ס זעל,
אונטער סאזשע בלאסער,
מאכט מיר טרוקן אין דער קעל,
דורשט נאָך סאָדע וואסער.

דער מענטש אין טיפן שפיגל האט געוויינט,
פאר וואס עס הענגט אויף אים דער שיין פון טרויער;
אין פיין פון אפשפיגלונג האט ער געמיינט,
אז צווישן זיך און פרייד איז שפיגל—מויער.

רעפלעקס איז ווידערקאל, מיין ליבער איך,
ווי ווידערקאל דאס ליים פאר פרייד פון מאַרגן.
דורך שאַטן און דורך קלאַנג דערגרייכסטו זיך,
נישט דורך פאראייביגן די וועלט אין זאַרגן.

די וועלט איז מער נישט אונטער שלאס און ריגל,
נישט מענטש, נישט גאט, באוואכן זי אין שרעק;
דער מענטש טראגט לידער, זין און ציגל,
גאט ברענגט אונז גראז און פירט דעם שניי אוועק.

דער אלטער נעץ פון טרויער איז צוריסן,
די מידע מעלאנכאליע ווערט אלץ מידער;
דער איז א מענטש פון אמת טיפן וויסן,
וואס ווייסט דעם זין פון ציגל און פון לידער.

